

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך ז, תשט"ז

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

„מפורש׳ — זה תרגום

(מגילה ג ע"א)

בידוע שכל אומה נאורה שוקדת לחדש את תרגומי הקלאסיקנים שבספרות העולם (החל מן התנ"ך) — כדי לתקן שיבושים ולַיִשר הדורים שבדיוק; כדי להתאים מחדש את ניסוח הספר הקלאסי לרוח שפתה שנתפתחה ונתבגרה; כדי להעלות, בכוח אמצעי הביטוי שנתרבו, מידה יתרה מנעימת המקור, קצבו וייחודו. המלאכה נעשית מדור לדור מתוך מאמץ נצחי להקטין ככל האפשר את שיעור המרחק שבין המקור לתרגומו, להרוס ככל האפשר את המחיצות שביניהם, להמחיש את האור־צל שבצירופי המלים שבמקור. לחשוף משהו מתכונות ה־*spiritus rector*, המוצנעות לפרקים ב„קמט׳ של ביטוי, ומתוך אותה כוונה חבויה שבלא־יודעים: לקנות את היצירה הקלאסית קניין גמור, לשבצה ולקבעה במסכת הערכים התרבותיים של האומה הקולטת, עד שתיהפך רקם מרקמתה.

מכל שכן בעברית, שחיא שרדיה בתהליך נמרץ של התפתחות וחיא מתחדשת והולכת, מתגמשת והולכת, — על אחת כמה וכמה שתרגומינו מתיישנים חיש מהר, שהיא נדרשת (ותידרש) מעת לעת לחדש את תרגומי היצירות הקלאסיות, לשפר ולשכלל את „המָתָן השני׳ לתועלת הקורא. ואך למותר הוא להוסיף, שאין בכך שמץ ולזול, ח"ו, במלאכת המתרגמים הקודמים, שטרחו הרבה, לפי טעמם

ולפי טעם תקופתם, למצוא ולהמציא את הדפוסים הראשונים לתרגום הלעז. מלאכתם היא בבחינת „שקעהו תחת הנדבך“ (שבת קטו ע"א) — וזכות ראשונים תעמוד להם ימים רבים לכבוד ולתפארת.

לשם דוגמה קלה הנני להביא כאן — במדור לענייני תרגום ב„לשוננו לעם“ — כמה קטעי השוואה מתוך הספר „אנה קארינינה“ של טולסטוי, שניתרגם לראשונה בשנת תרפ"ב וניתרגם שנית בשנת תשט"ז.

1. [התרגום הראשון הוא של יוסף אליהו טריווש ז"ל, וחשני — של יצחק שנהר עצמו (התרגום עומד לצאת בימים הקרובים ע"י הוצאת שוקן, ירושלים).

בפתח תרגומו החדש כותב שנהר :

„כל הימים שעמלתי לתרגם את הספר מחדש היה מעלֹו של ריא"ס, לבגד עיני, ועם כל הריחוק שבזמן ובהליכות הלשון חוזר ומשתאה הייתי כמעט בפעם לגודל מעשהו, לעומק ידיעתו בלשון, לשקידתו העצומה ולמידת הישירות שבו. תעמוד לו זכותו, זכות ראשונים, להיות לו זכרון עם שיהיו לאחרונה“. עד כאן דברי בעל „התרגום השני“.

מכאן שאין התרגום החדש בא לשלול את ערכו של הישן ולמסלו, אלא כדברי ש' למעלה: „להתאים מחדד ניסוח הספר הקלאסי לרוח השפה שנתפתחה ונתבגרה...“

המקבילות משני התרגומים, המובאות לפנינו, יש בהן כדי להדגים התפתחות והתבגרות זו של הלשון בימי דור אחד.

את הכתיב והניסוח בשני התרגומים השארנו כמו שהם, ולא ניסינו להתאימם אל תנוג ב„לשוננו לעם“. — המערכת.]

כשנגמר סדור הקדושין פרש אחד השמשים באמצע בית-התפלה לפני העמוד חתיכת ארג משי ורוד והמקהלה שרה מזמור-שיר נפלא, ובו קריאות בקול זמרה בין הבס ובין הסנור, והכהן פנה אל הזוג ורמו להם על הארג הפרוש.

*

ברגש מעורב, שמקצתו זעף, על כי אין מקום אשר לא יודמן בו איש אחד ממכיריו, ומקצתו חאות-נפש לאיזה מאורע חדש ומעסיק בחייו האחרונים, שכל יום היה דומה בהם לחברו, שם ורונסקי שנית את עיניו על אותו האיש, שהתחיל הולך משם וחזר ועמד, ועיני שניהם הבריקו בבת אחת.

*

אך ביגיעה התאפק גולנישצ'ב בשובה אליהם, ובראשונה עוד נעצב ויזעף, אבל אנה בלבה הטוב אל כל אדם (כן היה בימים ההם) חיזקה את ידיו מהר בנועם דבריה הפשוטים וברוח שמחתה. בענינים שונים ניסתה לדבר אליו עד שנגעה באמנות הציור, ובה היטיב מאד לדבר, והיא שמעה בשום לב, ככה הלכו הלוך ודבר עד הגיעם אל הבית המושכר ויתכוננו בו.

*

ההיכל הישן והנטוש, שתקריותיו הגבוהות היו מצופות מקלעות-טיח וקירותיו — תמונות מצוירות, רצפותיו מעשה מוזאיקה ובחלונותיו הגבוהים מסכים כתומים של ארג מעובת, שקערות מהודרות התנוססו על עמודים עשויים

כשנגמר סדר הקידושין פרש השמש לפני האנלוגין
בטבור הכנסיה חתיכת ארג של משי ורוד, המקהלה פצחה
במזמור שיר מורכב ומסובך בו היו הבאס והטנור נענים
זה לזה, והכומר פנה אל הזוג והורה על הארג הורוד הפרוש
לפניהם.

*

ברגש מעורב שקצתו תרעומה על שאין מפלט
ממיודעים וקצתו משאלה למצוא שעשוע שיפיג את
חדגוניות חייו, חזר ורונסקי והציץ באותו אדון שפרש
זעמד מן הצד, ועיני שניהם אורו בבת אחת.

*

גולינישצ'ב חזר ונתעשת בדי עמל, ובתחילה קודר
היה וזעף, אבל אנה שקשרה חיבה לפל (כך עשויה היתה
באותם הימים) עוררה אותו עד מהרה בנוהג שלה שכולו
פשטות ועליצה. לאחר שניסתה כמה וכמה נושאים לשיחה
השיאה אותו אל אמנות הציור, בה היטיב לדבר, והקשיבה
לו בשום לב. בתוך כך הגיעו ברגל אל הבית השכור
זתרו אותו.

*

הפאלאצו הישן והמוזנח, הוא וסיפוניו הגבוהים
המקושטים מעשה טיחה, הפריסקאות, שעל כתליו, רצפות
הפסיפס, המסכים הכבדים של אריג צהוב על גבי החלונות
הגבוהים, האגרטלים שעל הכרכובים והקמינים, ודלתות

לדבר ועל קמינים. דלתותיו מעשה־פיתוחים ובטרקליניו חכמים היו תלויים ציורים רבים — ההיכל הזה הועיל. במראהו מבית ומחוץ. לחזק בלבו של ורונסקי את החזון הכוזב והנעים. שחזה לו בדמיונו, שיותר משהוא בעל אחוזה רוסי ושטאלמייסטר בלי עבודת־משמרת, הוא מעוז ומחסה לאמנות וגם עוסק בה בעצמו. אלא שהוא אמן צנוע, אדם שהזיר עצמו מן הציבור, מכל אוהביו ומכיריו המרוקמים ונואש מרדוף אחרי הגדולה, וכל זה בגלל האשה שאהבה נפשו.

*

„הירגיש כי אני מבטת אליו? רוצה אני שיפנה אלי... כך עלה ברצוני?” ובמחשבתה זאת הרחיבה עיניה לחזק פעולתן.

„כן הוא, הם יונקים ומוצצים כל עסיס ופרקם ברק־שוא.” דיבר אל עצמו ויחדל לכתוב ויסב פניו, כי הרגיש שהיא מבטת אליו וצוחקת.

„מה לך?” שאל ויצחק ויקם.

„אין דבר, רצוני היה שתסב פניך.” אמרה ותבט אליו בכוונה לדעת אם יחר לו על כי ביטלה אותו ממלאכתו. „לא כן, הגידי־נא במה הרהרת?” אמר וישב אצלה ויתבונן בתנועות הסיבוביות שנעו המספריים הקטנים בידה בגזרה בהן.

„במה הרהרתי? הרהרתי במוסקבה, בערפך.”

„במה זכיתי לזאת הגדולה? אין זה מדרך הטבע.

רוב טובה היא זו.” אמר וישק את ידה.

הפיתוחים של טרקלינים קודרים המשופעים בתמונות, — פאלאצו זה לאחר שבאו ונשתקעו בו חיזק, בעצם מראָהו, בלבו של ורונסקי את התרמית הנעימה, כי יותר משהוא בעל־אחוות רוסי, גרמייסטר בלא כהונה, הרי הוא חובב נאור ופטרון לאמנות, ואף הוא גופו צייר צנוע, שהזיר עצמו מן החברה, מקשרי ציבור, מיצרי כבוד — למען האשה האהובה עליו.

*

„האם ירגיש שאני מביטה אליו? רוצה אני כי יפנה אלי... רוצה אני, נו“ והיא קרעה עיניה לרווחה לחזק בכך את השפעת מביטה.

„כן, הם מושכים אליהם את כל העסיסים ומשווים ברק־רמייה“ מלמל לוויין בינו לבין עצמו והפסיק מכתיבתו, ובהרגישו כי היא מסתכלת בו ומחייכת הסב את פניו. „מה?“ שאל בבת־צחוק וקם ממושבו.

„לא כלום, רציתי כי תסב פניך,“ אמרה והביטה אליו בכוונה לדעת אם מתרעם הוא על שביטלה אותו ממלאכתו. „לא, אמרי לי — במה הרהרת?“ אמר וישב בצדה והיה עוקב אחרי תנועת ההסבה של המספריים הקטנים. „אה, במה הייתי מהרהרת? מהרהרת הייתי במוסקבה בעורף שלך.“

„במה זכיתי דווקא אנוכי לאושר כזה? אין זה מדרך הסבע, יפה יותר מדי,“ אמר ונשק בידה.

תרגום ראשון

„ואני אומרת, כי ברבות הטובה אנו קרובים יותר
לדרך הטבע.“

„הנה מקלעת שיער קטנה לך.“ אמר ויסב את ראשה
בוהירות. „כן, מקלעת קטנה. הנה פה. לא, לא — אנחנו
עוסקים עתה בעבודה!“

תרגום שני

„ואני — להיפך, ככל שיפה יותר כן טבעי הדבר
יותר בעיני.“

„את הנה צמה קטנה יש לך.“ אמר והסב בוהירות
את ראשה. „צמצומת! את רואה, הנה כאן. לא, לא, אנו
עוסקים בעיסוק נכבד!“